

Porovnání názorů atletů - vrhačů na problematiku dopingu u vybraných věkových kategorií

Comparison of approaches to doping in different age groups in athletics – throws

KATEDRA ATLETIKY, PLAVÁNÍ A SPORTŮ V PŘÍRODĚ, FSpS MU, BRNO, ČESKÁ REPUBLIKA¹

KATEDRA ATLETIKY, FTVŠ UK, BRATISLAVA, SLOVENSKÁ REPUBLIKA²

Mgr. Tereza Králová¹, doc. Marián Vanderka, PhD.², PhDr. Jan Cacek, Ph.D.¹

SOUHRN

Cílem této studie bylo zjistit názory atletů vrhačů v různých věkových kategoriích na problematiku dopingu. Data byla pořízena pomocí internetového dotazníku, který celkem vyplnilo 76 sportovců (mužů i žen). Zjistili jsme, že čím starší jsou vrhači, tím jsou v dané problematice vzdělanější a zároveň nevěří, že lze vrcholné soutěže vyhrát bez užití dopingu. Kritické období pro podlehnutí názoru, že nelze vyhrát bez užívání dopingu, je v období od 17 do 23 let. V ČR by měl být zřízen poradní orgán pro sportovce a trenéry. Systematické vzdělávání formou kurzů a diskuzí na soustředěních vrhačské reprezentace by mohlo vést k uvědomělejšímu přístupu k problematice dopingu.

SUMMARY

The aim of this study was to identify how the athletes feel about doping in track and field. Data have been collected from the online anonymous questionnaire. A total of 76 athletes participated (men and women). The results indicate that the older throwers are better educated than the young throwers. Also, the older throwers don't believe in clear winning Olympic Games or world championship against the young ones. The critical period for succumbing to the opinion that you can't win without doping is between 17 to 23 years. In the Czech Republic should be instituted an advisory body for athletes and coaches. Systematic education in courses and discussions on throwing camps could lead to a more aware approach to the issue of doping.

KLÍČOVÁ SLOVA: *doping, atletika, mládež, dospívající, dospělí, dotazník*

KEYWORDS: *doping, track and field, young athletes, adolescent, adults, questionnaire*

ÚVOD

V poslední době jsme zavaleni informacemi o provedených dopingových kontrolách, které zpětně odebírají tituly a vybojovaná místa. Také poslední zprávy o prokázání systematického státem řízeného dopingu v Rusku a v Keni a zapojení nejvyšších funkcionářů Mezinárodní asociace atletických federací ohrožují královnu sportu tak, jako nikdy dříve. Společnost se tedy aktuálně nachází na rozmezí, kdy se bude rozhodovat, zda doping povolit či ne.

Jako jedna z možností se jeví, že jednotlivé sporty budou rozděleny na dvě větve – na čistou a druhou neomezenou vůči dopingu. Média a internet na jednu stranu stíhají dopingové hříšníky psaním o jejich prohřešcích, ale na druhou stranu ovlivňují sportovce ke změně na pozitivní postoj k dopingu tím, že vítězství a senzace prosazují za každou cenu. A bohužel s médii jdou i peníze od sponzorů pro ty, kteří jsou nepřemožitelní – alespoň se zdají být.

Pro úspěšně vedený boj proti používání zakázaných látek a metod je možno využít mnoho strategií. Jednou z nich je poznání myšlení a mínění v daném sportu v průběhu sportovního života jedinců ale i poznání stanovisek jednotlivých věkových skupin. Pokud budeme záměrně cílit na vzdělávání v dané problematice a ztotožnění se s fair-play soupeřením ve správnou chvíli, bude se šance na úspěch zvyšovat.

V každém sportovním odvětví je situace týkající se problematiky dopingu jiná. Zmapování hlavních úskalí a motivů pro zainteresování do užití dopingu v daných kategoriích hraje klíčovou roli pro úspěšné působení antidopingových programů v ČR.

PROBLÉM

K dispozici máme několik studií, které prokazují stálé nadužívání podpůrných prostředků, např. kofeinu pro zvýšení výkonu u elitních atletů především ve formě ergogenních přípravků (Chester, Wojek, 2008) a celkové nadměrné užívání nesteroidních protizánětlivých léčiv, léků proti dýchacím obtížím a nesteroidních analgetik (Tscholl, 2010; Powell et.al., 2002).

Důležitým tématem je užívání doplňků stravy nejen u mládeže, ale i dospělých jedinců. Často se diskutuje o potřebě užívat tyto sportovní suplementy. Názory odborníků na výživu jsou jasné – ano, nelze to bez nich. Pokud jsou tedy hojně užívané doplňky stravy, které dle legislativy nemusejí procházet pravidelnými kontrolami na zdravotní nezávadnost a kontrolami obsahu s uvedeným složením na obalu, je doporučení pro užívání těchto suplementů značně komplikované. Máme již k dispozici nové studie, které prokazují, že v

doplňcích stravy se vyskytují látky zakázané Světovou antidopingovou organizací. Např. 15 % testovaných vzorků doplňků stravy obsahovalo zakázané anabolické androgenní steroidy, které nebyly uvedeny na obalu výrobku ve složení. Většina pozitivních vzorků byla pořízena v Nizozemí (25.8 %), Rakousku (22.7 %), Velké Británii (18.8 %) a ve Spojených státech amerických (18.8 %) (Geyer, 2004). Studií, které prokazují obsah látek dopingového charakteru je mnoho (Van Thuyne et.al., 2006; Catlin, 2000; Kamber, 2001; Green et.al. 2001). Dále bylo u atletické mládeže zjištěno, že ve Velké Británii požívají doplňky stravy hojně juniorky i junioři, a to v přepočtu 2.4 přípravku na osobu, z čehož nejčastější byly multivitaminy a minerální doplňky stravy (Nieper, 2009). Tyto poznatky vyvolávají otázky, zda čeští atleti a atletky jsou dostatečně obeznámeni s legislativou pro prodej doplňků stravy v ČR a zahraničí, zda jsou si vědomi možného uvedení nepravdivého složení výrobku na obale od výrobce či dodavatele.

Samozřejmostí by měla být kontrola léků jak volně prodejných, tak na předpis. Dosud není jasné pro sportující řečeno, jakou cestu mají pro kontrolu léčiv zvolit tak, aby byla co nejspolehlivější. Antidopingový výbor vydává aktualizované přehledy léků, které obsahují zakázané látky. Dobře zpracované jsou i kartičky pro nejpoužívanější volně prodejná léčiva. Taktéž všechny potřebné odkazy a seznamy najdeme na oficiálních stránkách Českého antidopingového výboru, včetně emailových adres a kontaktů. Navzdory relativně dobré dostupnosti informací však není jasné, zda atleti jsou o těchto možnostech dostatečně informováni.

Velmi přínosné se ukázalo anonymní dotazování atletů na jejich osobní zkušenosti s dopingem a setkání s dopingem u blízkých osob či v tréninkové skupině. Na 30 % finských elitních sportovců zná někoho z okolí, kdo bere či bral zakázané látky, a 15 % z nich byl doping přímo nabídnut, z čehož nejvíce sportovcům s rychlostně-silovým charakterem soutěžního výkonu (Alaranta, 2006). Přes 10 % italských sportovců uvedlo časté užívání amfetaminů a anabolických steroidů na národní i mezinárodní úrovni a 62 % těchto sportovců tak činilo na nátlak trenérů a manažerů (Scarpino, 1990) a to i přes to, že se Itálie připojila k Evropské antidopingové úmluvě a také již dva roky platila Mezinárodní olympijská charta proti dopingmu. I další studie, založené na anonymních dotaznících, ukazují na užívání dopingmu již v mládežnických kategoriích a za problémy, které toto užívání dopingmu podporují, označují sociální prostředí dospívajících ve věku 16 – 19 let spojené s alkoholem a kouřením (Kindlundh, 1999), fixaci na výhru a fyzický vzhled u mužů i žen ve věku do 19 let

(Yesalis, Bahrke, 2000) a zlepšení výkonnosti včetně fyzického vzhledu mužů ve věku 11 – 21 let (Yager, O’Dea, 2014).

Pro účinné vzdělávání a vysvětlení této složité problematiky je nejdůležitější podchycení nejohroženější skupiny. Tomuto musí předcházet identifikace této věkové skupiny pro daný sport a pravděpodobně i sportovní skupinu disciplín, např. atletika – vrhy a hody.

CÍL

Cílem je zjistit názory atletů vrhačů v daných věkových kategoriích (dorost, junioři, do 22 let a dospělí) na problematiku dopingů prostřednictvím anonymních dotazníků. Otázky směřovat na závodění a trénink bez použití dopingů a zároveň zjistit, jestli vrhači věří či by chtěli věřit v čistý sport a závodit v něm. Zaměřit se na informace týkající se vlastní zodpovědnosti za kontrolu léčiv a doplňků stravy, které užívají. V závěru dotazníku dát prostor k vyjádření se k boji proti dopingům.

METODIKA

Data byla pořízena pomocí anonymního strukturovaného internetového dotazníku, který obsahoval třináct uzavřených otázek a dvě otevřené. Všechny otázky až na poslední otevřenou byly povinné. Dotazník byl zaměřen na atlety – vrhače ($n = 76$, muži i ženy) rozdělené podle věkových kategorií na dorosteneckou ($n = 15$, muži = 7, ženy = 8), juniorskou ($n = 12$, muži = 6, ženy = 6), do dvaadvaceti let ($n = 12$, muži = 6, ženy = 6) a kategorii dospělých ($n = 37$, muži = 21, ženy = 16). Výsledky byly hodnoceny pro každou kategorii zvlášť, dále byly porovnány kategorie mládeže (dorstenecká, juniorská a do dvaadvaceti let) oproti kategorii dospělých. Rovněž jsme zahrnuli i výsledky celkové jako souhrn názorů sportujících atletů. Dotazníky byly anonymně vypisovány i anonymně hodnoceny.

Otázky v prvním oddílu byly stanoveny na zjištění charakteristik osob, jako je pohlaví, věková kategorie, zda jsou zařazeni do reprezentačních výběrů Českého atletického svazu, zda jsou zařazeni do monitoringu Českého antidopingového výboru v rámci Světové antidopingové organizace a zda již někdy absolvovali dopingovou zkoušku (potažmo jaký typ odběru). Ve druhém oddílu jsme se ptali, zda byli seznámeni s problematikou dopingů a kým. Následovala otevřená otázka, kde by hledali seznam zakázaných látek a metod pro rok 2016. Další byly otázky, které zahrnovaly dotazy na nabízení dopingů, povolení dopingů a

povolení dopingů pouze mimo soutěž. Ve třetím oddílu jsme se zaměřili na otázky typu, zda věří, že je možno vyhrát olympijské hry bez užívání dopingových látek a metod a také jestli věří dopingovým komisařům o bezpečném doručení jejich vzorků a spravedlivému vyhodnocení v laboratořích. Poslední oddíl obsahoval otázky týkající se kontroly léků předepsaných od lékaře, volně prodejných léčiv a také užívání a kontroly výživových doplňků stravy. Na závěr jsme zařadili nepovinnou otevřenou otázku, kde se všichni mohli svobodně vyjádřit k prevenci a boji proti dopingů a navrhnout, jak zlepšit osvětu a prevenci v boji proti užívání nepovolených látek a metod.

VÝSLEDKY

S problematikou dopingů nebylo seznámeno celkem 8,4 % dotázaných. Samostatně se s ní seznámilo na 39,3 %, od trenéra 25,2 %, ve škole 11,2 %, od Antidopingového výboru ČR (ADVČR) 11,2 % a od rodičů 4,7 %. Souhrnně lze tedy říci, že čeští vrhači jsou seznámeni s problematikou dopingů především vlastní aktivitou a od jejich trenérů. Takto získané informace ovšem nezaručují jejich spolehlivost. Zde poukazujeme na neaktivitu Českého atletického svazu a neefektivní spolupráci s ADVČR. To ovšem neplatí pro kategorii do 17 let, kde pouze 6 % bylo seznámeno s danou problematikou! Proto nás zajímalo, zda sportovci ví, kde by našli např. seznam zakázaných látek a metod pro rok 2016. Bohužel 48,7 % nevědělo, kde by informace našli. Jako zdroj informací označilo 40,8 % přímo ADVČR nebo Světovou antidopingovou organizaci (WADA). Ostatní tj. 10,5 % by zjišťovalo informace přes zastřešující svaz či trenéra. Ze zjištěných odpovědí vyplývá, že nevědomost o existenci orgánů zajišťujících boj proti dopingů a prevenci je značná.

Doping byl nabídnut 21 % sportovcům ze všech kategorií a to 4x častěji mužům, než ženám. V kategorii do 17 let byl z počtu patnácti dotázaných doping nabídnut pouze jednomu (muž). Nejohroženější kategorií byla kategorie do 19 let, kde byl doping nabídnut 1/3 dotázaných, a to výhradně mužům. V kategorii do 22 let byl doping nabídnut dvěma sportovcům. V kategorii od 23 let byl doping nabídnut dokonce více jak 1/3 sportovcům (převážně mužům). Přehled jednotlivých kategorií je uveden v následující tabulce (č. 1). Z tabulky jasně vyplývá, že ohroženější skupinou jsou více muži než ženy. Vzhledem k největšímu zastoupení nabízení dopingů v kategorii do 19 let, je nutné zaměřit se zejména na sportovce v kategorii do 17 let, aby se jim dostaly zásadní a pravdivé informace o účincích dopingových látek a pokračovat v této činnosti v dalších kategoriích.

Tabulka 1 Nabízení užití dopingu ve vybraných kategoriích

<i>Kategorie</i>	<i>Počty respondentů celkem (muži / ženy)</i>	<i>Byl nabízen</i>	<i>Muži</i>	<i>Ženy</i>
Do 17 let	15 (7 / 8)	6,7 %	100 %	0 %
Do 19 let	12 (6 / 6)	33,4 %	100 %	0 %
Do 22 let	12 (6 / 6)	16,7 %	50 %	50 %
Od 23 let	37 (21 / 16)	24,3 %	77 %	22 %

Důležitým vodítkem pro účinnou prevenci v boji proti dopingu je poznání myšlení sportovců. Na otázku zda věří, že i bez použití dopingu lze ve vrzích a hodech vyhrát mistrovství světa či olympijské hry odpověděli v každé kategorii jinak. V kategorii do 17 let 2/3 dotázaných odpověděly, že ano. Zbylá 1/3 věří, že jsou to pouze výjimky či nelze bez užití dopingu vyhrát. V kategorii do 19 let 58 % dotázaných věří, že vyhrát lze. V kategorii do 22 let věří přesně 50 % dotázaných. V kategorii dospělých už věří pouze 48,7 % dotázaných. Tato sestupná tendence je sice pozvolná, ale alarmující. Pokud vezmeme vrhače zařazené do reprezentačních výběrů, tak celkem 61 % věří, že lze vyhrát. U reprezentačních výběrů je vhodné zařazovat pravidelné informační schůzky o aktuálním dění v dopingu a zároveň podporovat jejich negativní postoj k dopingu. Mezi vrhače zařazenými do monitoringu ADVČR a WADA je situace opačná, pouze necelých 29 % věří, že lze vyhrát bez užití dopingu.

Další dotazy směřovaly na to, zda by vrhači doping povolili a pokud ano, tak kterým kategoriím a také, jestli by doping povolili mimosoutěžně. V kategorii do 17 let by 26,7 % dotázaných schválilo povolení dopingu mimo soutěž. Toto vysoké číslo hovoří o aktuálním přístupu mládeže k této problematice ze sociálního a psychologického hlediska dnešní značně liberální výchovy a nevědomosti (většina z nich nebyla edukována o dopingové problematice). V kategorii do 19 let by mimosoutěžní doping povolilo 20 % dotázaných. V kategorii do 22 let by mimosoutěžní doping povolilo 33 %. U dospělých jedinců, tj. od 23 let by doping mimo soutěž povolilo pouze necelých 9 % dotázaných. V kategorii do 22 let je tedy možné zachytit vnitřní boj vrhačů, kteří se dostávají blíže ke svým osobním limitům na vrcholných akcích a jsou nemile překvapeni, že zbytek světa je výkonnostně většinou mnohem lepší než oni. Zajímavé je opět srovnání názorů vrhačů zařazených pouze do reprezentačních výběrů a vrhačů zařazených i do monitoringu ADVČR a WADA. Pouze 4,2 % dotázaných z reprezentace (bez monitorovaných) by doping mimo soutěž povolilo. 43 %

reprezentantů zařazených do monitoringu by mimosoutěžní doping povolili. Zde je jasné, že elitní čeští vrhači nevěří, že lze vyhrát vrcholnou soutěž „na čisto“ a necelá polovina by ráda konkurovala těm nejlepším i pomocí povolení mimosoutěžního dopingu. Další otázka se týkala povolení dopingu i při soutěži. Ze všech dotázaných by pouze 2,3 % doping povolila všem kategoriím. Pouze dospělým jedincům by doping povolilo 15,7 %. Z reprezentantů, kteří jsou monitorováni ADVČR a WADA, by doping povolilo všem 28,6 %, pouze dospělým by povolilo taktéž 28,6 % dotázaných a ostatních 42,8 % by doping nepovolilo vůbec. Elitní vrhači tedy doping povolit soutěžně ve většině nechtějí, ale jsou přesvědčeni, že bez dopingu nelze světu konkurovat.

Jednou z hlavních povinností všech závodníků je kontrola všeho, co se do těla dostane. Častý výskyt zakázaných látek v léčivech by měl ve sportovcích vyvolat povinnost kontroly léčiv volně prodejných i na předpis. Na otázku, zda si kontrolují účinnou látku v léčivech, nám 68,4 % všech dotázaných odpovědělo, že ne. Účinnou látku si kontroluje 26,3 % vrhačů samo. U lékaře české atletické reprezentace se dotazuje pouze 4 % dotázaných a přímo na ADVČR se obrátí 1,3 % z dotázaných. Bohužel při srovnání vrhačů zařazených pouze do reprezentace (bez monitoringu ADVČR A WADA), vyplývá, že i tito vrhači léčiva dostatečně nekontrolují. Vůbec je nekontroluje 50 % reprezentantů. Samo si účinnou látku kontroluje 37,5 % dotázaných. Na lékaře české atletické reprezentace se obrací 8,3 % dotázaných reprezentantů. Na antidopingový výbor se z dotázaných reprezentantů obrací pouze 4,2 %. Mezi reprezentanty zařazenými do monitoringu ADVČR a WADA si léčiva nekontroluje 43 % dotázaných, samo si kontroluje taktéž 43 % dotázaných. Přímo na ADVČR se pro kontrolu obrací 14 % dotázaných. Vzhledem k zjištěným poznatkům musíme konstatovat, že informovanost o možnosti pozitivního testování na dopingovou látku v těle sportovce z důvodu užití nekontrolovaných léčiv je mizivá a tuto možnost si dotázaní vrhači dostatečně neuvědomují se všemi možnými následky.

Z výše uvedeného problému je jistá i možnost odevzdání pozitivního vzorku při dopingové kontrole po užití doplňku stravy, kterému jsme nezkontrolovali jeho složení. Bohužel i kontrola uvedeného složení na doplňku stravy nezaručuje, že tento doplněk neobsahuje i něco navíc, co na obalu již uvedeno není. Nicméně, alespoň kontrola složení by měla proběhnout vždy před užitím neznámého či již známého a vyzkoušeného produktu. Ze 76 dotázaných sportovců doplňky stravy neužívá 26, tj. 34 %. Z těch, co užívají doplňky stravy, jich složení nekontroluje víc než polovina, tj. 52 %. Reprezentanti jsou, co se týče kontroly doplňků stravy, o něco svědomitější. Doplňky stravy nekontroluje pouze ¼, tj. 25 %.

Velmi dobré výsledky měli vrhači zařazení do reprezentace a zároveň do monitoringu ADVČR a WADA. Všichni dotázaní z reprezentace a monitoringu, co uvedli, že užívají doplňky stravy, si složení na obalu kontrolují. Z výsledků můžeme konstatovat, že sportovci zařazení do reprezentace a monitoringu jsou svědomitější v kontrole složení doplňků stravy než ostatní dotázaní sportovci.

Dotazník byl uzavřen nepovinnou otevřenou otázkou. Vrháči zde mohli napsat svůj názor na boj proti dopingu a případně navrhnout efektivní zlepšení osvěty a prevence v boji proti dopingu.

V kategorii do 17 let se atleti vyjadřovali s citovým zaujetím. Opakovaně se zde vyskytovala tvrzení spojená se „*selháním - zklamáním*“ sportovce jako jedince. Vzhledem k ostatním sportovcům charakterizují užívání dopingu jako „*podvod a neexistuje proto žádná omluva*“ a „*nespravedlivé*“. Navrhují „*častější kontroly*“ během přípravy, a také vzpomenuli testování nejen reprezentantů, ale i „*atletů zařazených do SCM*“. Další názory reprezentantů se shodovali v negativním postoji vůči braní zakázaných látek: „*když je někdo použije tak by měl být za tohle potrestán*“ a „*sankce vůči Rusku zcela toleruji, s bojem proti dopingu souhlasím a zcela ho podporuji*“. Vzhledem k dotazníkovému šetření se nám jeví, že atleti zařazení do reprezentačních výběrů mají spíše negativní postoj vůči dopingu. Mezi vrhači, kteří odpověděli, že nejsou zařazení do reprezentačních výběrů, by někteří schválili užití dopingu mimosoutěžně a povolili doping dospělým. Tyto názory podpořilo i jejich slovní vyjádření: „*osobně bych nic proti mimosoutěžním dopování neměl, ale vliv na zdraví si musí každý zodpovědět sám*“. Další atlet ne-representant odpověděl vtipnou slovní hříčkou: „*chceš být obří křípl, trenbolu litr*“. Toto vyjádření značí, že dotazovaný vrhač se již s dopingem setkal, což potvrzuje i v rámci dotazníku uvedením, že mu doping byl v minulosti nabízen a také by doping mimosoutěžně povolil. Taktéž by povolil dopovat dospělým jedincům. Názor dalšího ne-representanta, který by doping povolil pouze dospělým, je, že „*je to volba každého nezávislého člověka jestli ho bude užívat nebo ne*“.

V kategorii do 19 let se vrhači vyjadřovali krátce a přímo k věci. Často se vyskytoval názor „*jsem proti*“, a „*jsem rád/a, že se bojuje*“, „*hned doživotní zákaz*“ a „*nesmí sportovat*“. Ve směr navrhují „*více iniciativy od klubů a trenérů*“, „*více kontrol*“ a „*individuálnější přístup k lidem s obtížemi pro výjimky*“. Jeden reprezentant uvedl, že „*znám i sportovce co jedou v doping*“. Jeden z monitorovaných reprezentantů napsal, že „*podvodníci budou vždy napřed, protože kdo je lepší chemik, ten zvítězí*“, tento reprezentant navzdory

svému slovnímu vyjádření stále věří, že lze vyhrát bez užívání dopingu, ale doping by dospělým jedincům povolil.

V kategorii do 22 let se vyjádřila celkem polovina dotazovaných. U vrhačů ne-representantů se vyskytovaly návrhy „*zákazu výroby*“, „*individuálnějšího posuzování hladin látek v těle*“ a „*každý si musí zvážit, jestli chce brát*“. Dále napsali, že nedostávají „*dostatečné informace*“ o problematice dopingu, a že „*kdo chce, ten si cestu vždy najde*“. U reprezentantů se vyskytly názory „*nevím, jak vyřešit*“ a „*nelze proti němu bojovat*“, oproti „*je to hnus a posedlost výkony místo zdraví*“. Jeden z názorů reprezentantů obsahoval tvrzení, že „*nevěřím, že je někdo ze špičky čistý*“.

V kategorii od 23 let se ti, co napsali svůj názor, vyjadřují až na výjimky proti užívání dopingu. Převažují názory typu: „*vadí mi doping*“, „*jsem proti*“, „*nechci s nimi závodit*“ atd. Zároveň v prevenci navrhuji: „*musíme aktivně bojovat proti*“, „*přednášky pro mladé*“, „*zaměřit se na výchovu a vzdělanost*“, „*ukázat možné následky*“, často se vyskytl návrh zavést „*nulovou toleranci – jednou a dost*“, a „*testovat více zpětně*“. Někteří jedinci se vyjádřili i odevzdaně k boji proti dopingu: „*nemá smysl – finanční závislost dopingových laboratoří*“, „*je vůbec reálné tomu zabránit*“, „*nikdy nekončící boj*“. Tři reprezentanti, kteří jsou v monitoringu ADVČR A WADA (z celkem čtyř z této kategorie) uvedli své názory: „*proč bojovat???*“, „*věřím, že bez dopingu to nejde se prosadit*“ a je to „*hon na čarodějnice*“.

DISKUZE

Sběr informací pro účely zjištění přístupů jednotlivých věkových kategorií k problematice dopingu v rámci anonymního internetového dotazníku vědeckým výzkumníkem, kterého dotazování znají a mají k němu důvěru, je vhodný pro zjišťování takto závažných informací. Pokud by tyto informace sbíral svaz či přímo antidopingový výbor, tak by se mohlo stát, že někteří oslovení by se zdráhali napsat svoje názory a případný pozitivní postoj k dopingu. Tento strach, že budou vyhledáni ze zdánlivě anonymního dotazníku, by mohl negativně ovlivnit výsledky. Vzhledem ke zvolenému způsobu sběru dat a důvěryhodnému sběrateli dat, předpokládáme, že zjištěná data jsou více objektivní a vypovídající o daném tématu.

ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Pro kategorii do 17

Necelá polovina dotázaných nebyla dosud seznámena s problematikou dopingů, až na jednoho dotázaného nikdo nevěděl, kde informace o problematice dopingů hledat. Nikdo z dotázaných zatím nepodstoupil dopingovou zkoušku. Až na jednoho dotázaného jim doping nebyl nabízen. Zatím dvě třetiny věří, že lze vyhrát nejvyšší soutěže i bez užití dopingů a až na jednu výjimku by doping nepovolili ani mimosoutěžně ani vůbec. Více než dvě třetiny dotázaných nekontrolují složení užívaných léčiv a jedna polovina nekontroluje složení doplňků stravy. Většina dotázaných vyjádřila názor striktně vyhraněný vůči užívání dopingů. U této kategorie je nutno zahájit pravidelné setkávání a vzdělávání v oblasti dopingů ve sportu a podporovat jejich pozitivní myšlení a víru, že lze vyhrát i „na čisto“.

Pro kategorii do 19 let

Tato kategorie se vyznačovala tím, že informace o problematice dopingů si sportovci zjišťují sami či od trenérů, ale stále jedna polovina dotázaných nevěděla, kde informace o problematice dopingů hledat. Jedna čtvrtina dopingovou zkoušku již podstoupila a jedné třetině byl doping nabízen. Stále více než jedna polovina dotázaných věří, že lze vyhrát i nejvyšší soutěže „na čisto“, a proto většina neschvaluje mimosoutěžní povolení dopingů. Nicméně jedna třetina dotázaných by doping povolila dospělým nebo všem. Vzhledem k převaze názorů o podpoře čistého sportu je nesmírně důležité, aby tato kategorie byla pravdivě informována o možných následcích užívání látek dopingového charakteru a bylo s nimi jednáno narovinu. U této kategorie by bylo vhodné, aby se vzdělávacího procesu a diskuze společně účastnili i jejich trenéři. Toto období je kritické pro vrhače zařazené do reprezentace a monitoringu. Setkávají se s dalšími sportovci z celého světa a vnímají ostatní soupeře jako nepřemožitelné. Na mezinárodních akcích zjišťují, že někteří soupeři se od předešlého setkání změnili k nepoznání a jejich výkonnost prudce stoupla tak, jako by to ani nebylo možné. S těmito sportovci se musí jednat přímo a otevřeně. Nelze o všech tvrdit, že si nepomáhají dopingem k lepším výkonům. Ale jsou i tací, kteří nechtějí riskovat své zdraví za cenu vítězství a těm by antidopingový výbor ve spolupráci se zastřešujícím svazem měl poskytnout adekvátní péči a informace.

Pro kategorii do 22 let

Dotazovaní byli ve většině seznámeni s problematikou dopingů a více než jedna polovina dotázaných věděla, kde by informace o dopingů hledala. Pouze jedna polovina věří, že lze vyhrát i nejvyšší soutěže „na čisto“. Jedna čtvrtina dotázaných schvaluje mimosoutěžní užívání dopingů a jedna třetina by doping povolila dospělým vrhačům. Doping byl nabídnut

dvěma reprezentantům. Konzumovaná léčiva a doplňky stravy si téměř nikdo z dotázaných nekontroluje na možný obsah zakázaných látek. Toto období je v atletice charakteristické pro určení, zda bude jedinec pokračovat v profesionálním sportu či se sportem živit nebude. V této kategorii není dle nás již možné významně ovlivnit myšlení a názory na danou problematiku. ADVČR a Český atletický svaz by měli alespoň apelovat na kontrolu léčiv a doplňků stravy a v této oblasti nabídnout možnosti pro vzdělávání se v dané problematice, včetně diskuzí se sportovci.

Pro kategorii od 23 let

Kategorie dospělých se liší od mládežnických tým, že téměř všichni byli seznámeni s danou problematikou a věděli, kde hledat informace o dopingové problematice. Necelá polovina dotázaných již dopingovou zkoušku podstoupila. Více než polovina dotázaných nevěří, že lze bez užívání dopingu vyhrávat vrcholné soutěže. Jedné čtvrtině byl doping nabízen ale až na výjimky by mimosoutěžní doping nepovolili. Dvě třetiny by doping nepovolily vůbec. Bohužel ani v kategorii dospělých si sportovci dostatečně nekontrolují léčiva ani doplňky stravy.

Doporučení pro praxi

Z výsledků vyplývá, že čím starší jsou vrhači, tím méně věří, že lze vrcholné soutěže vyhrát bez užití dopingových látek. Dále vyplývá, že čím jsou vrhači starší, tím jsou v problematice dopingu vzdělanější. Kritické období pro podlehnutí názoru, že nelze ve vrzích a hodech vyhrávat vrcholné soutěže bez užívání dopingu, je v období od 17 do 23 let. Zde doporučujeme se zaměřit na vzdělání, prevenci a předání srozumitelných informací o doping, které odrážejí aktuální situaci v atletice. Antidopingový výbor by měl do budoucna zřídit poradní orgán pro sportovce a trenéry. Vzdělávání a prevence v problematice dopingu by měla být zahájena již od dorosteneckého věku. Mělo by se využít pravidelného setkávání reprezentantů v rámci soustředění, kde je dostatek času a místa na večerní vzdělávací program a diskuzi. V rámci reprezentačních soustředění by měli i sami trenéři vyvíjet snahu o vzdělávání svých svěřenců v dopingové problematice, zvláště v povinnostech a úskalí užívání léčiv a doplňků stravy.

Tato studie vznikla na Masarykově univerzitě v rámci projektu „Biomechanická analýza pohybové činnosti specifických skupin populace” číslo ROZV/24/FSpS/01/2016 podpořeného z prostředků účelové podpory v rámci rozvojových programů, kterou poskytlo MŠMT v roce 2016.

LITERATURA

ALARANTA, Antti, et al. Self-reported attitudes of elite athletes towards doping: differences between type of sport. *International journal of sports medicine*, 2006, 27.10: 842-846.

CATLIN, Don H., et al. Trace contamination of over-the-counter androstenedione and positive urine test results for a nandrolone metabolite. *Jama*, 2000, 284.20: 2618-2621.

GEYER, H., et al. Analysis of non-hormonal nutritional supplements for anabolic-androgenic steroids-results of an international study. *International journal of sports medicine*, 2004, 25.2: 124-129.

GREEN, Gary A.; CATLIN, Don H.; STARCEVIC, Borislav. Analysis of over-the-counter dietary supplements. *Clinical Journal of Sport Medicine*, 2001, 11.4: 254-259.

CHESTER, N.; WOJEK, N. Caffeine consumption amongst British athletes following changes to the 2004 WADA prohibited list. *International journal of sports medicine*, 2008, 29.6: 524-528.

KAMBER, Matthias, et al. Nutritional supplements as a source for positive doping cases?. *International journal of sport nutrition and exercise metabolism*, 2001, 11: 258-263.

KINDLUNDH, Anna, et al. Factors associated with adolescent use of doping agents: anabolic-androgenic steroids. *Addiction*, 1999, 94.4: 543-553.

NIEPER, A. Nutritional supplement practices in UK junior national track and field athletes. *British journal of sports medicine*, 2005, 39.9: 645-649.

POWELL, Elisha T.; TOKISH, John M.; HAWKINS, Richard J. Toradol use in the athletic population. *Curr Sports Med Rep*, 2002, 4: 191.

SCARPINO, V., et al. Evaluation of prevalence of "doping" among Italian athletes. *The lancet*, 1990, 336.8722: 1048-1050.

TSCHOLL, Philippe, et al. The use of drugs and nutritional supplements in top-level track and field athletes. *The American journal of sports medicine*, 2010, 38.1: 133-140.

VAN THUYNE, Wim; VAN EENOO, Peter; DELBEKE, F. T. Nutritional supplements: prevalence of use and contamination with doping agents. *Nutrition research reviews*, 2006, 19.01: 147-158.

YESALIS, Charles E.; BAHRKE, Michael S. Doping among adolescent athletes. *Best Practice & Research Clinical Endocrinology & Metabolism*, 2000, 14.1: 25-35.

YAGER, Zali; O'DEA, Jennifer A. Relationships between body image, nutritional supplement use, and attitudes towards doping in sport among adolescent boys: implications for prevention programs. *Journal of the International Society of Sports Nutrition*, 2014, 11.1: 1-8.